

ИСТОРИЈАТ БАРДАЧЕ

Данашњи простор Рибњака није одувјек био природно мочварно станиште са трајним отвореним воденим површинама. Прије изградње система рибњачких језера, подручје је било прекривено поплавним шумама и ливадама, на које су се сваког прољећа изливале набујале воде ријека Саве, Матуре, Стублаје и Брзаје. Изливане воде би се задржале неко вријеме, а затим би се тло преко лета осушило. На најнижим дијеловима बारे би се додуше задржавале током већег дијела године, али то није било довољно да би се размножавале и опстајале неке врсте које захтијевају стално присуство већих водених маса током цијелог раздобља размножавања и одрастања младунаца.

Повољне услове за развој рибњачарства на том подручју искористио је Виктор Бурда, искусни аустроугарски стручњак поријеклом из Галиције, који је иза себе већ имао успјешну организацију рибњачарства у Прусској и Шлезији.

Уговор о изградњи Рибњака склопљен је са Земаљском владом Босне и Херцеговине већ 1902. године, а Рибњаци су први пут порибљени 1908. године.

У годинама прије Првог свјетског рата изграђени су рибњачки базени Сињак (40 ха), Нецик (40 ха), Превлака (160 ха), Ракитовац (80 ха), Велики Дајковац (30 ха), Мали Дајковац (7 ха), Брзајски (10 ха) и Лјетни базен (10 ха). Дакле, укупно 377 ха површине. У то вријеме производња рибе на Рибњацима “Бардача” износила је 80 до 130 тона рибе годишње (Кошутих & Ђајић, 2004).

Послије Првог свјетског рата, 1919. године, производњу је покренуо нови власник, Артур Бурда, син оснивача Рибњака. Рибњаци су били запуштени, па их је ваљало прво оспособити. У том послу му је помогао Јосип Фонт, управник Рибњака од 1919. до 1945. године (Кошутих & Ђајић, 2004).

Поред непосредне користи од производње рибе и запошљавања становништва, Рибњаци су имали и друге благотворне утицаје – побољшање одржавања путева, снабдијевања, откуп пољопривредних плодова, успостављање поштанске службе итд.

Након Другог свјетског рата Рибњаци су национализовани, али је Артур Бурда и даље био укључен у њихово оспособљавање. Поновна производња је покренута 1949. године под руководством директора Ненада Плотана и рибарског мајстора Драгоја Марића. Исте године започета је изградња доводног канала за довођење воде с ријеке Врбас (Кошутих & Ђајић, 2004).

Године 1960. направљен је нови рибњачки базен Дугопољски луг, површине 60 ха, а десет година касније, због повећане потражње шаранске рибе, пуштен је у производњу и велики базен Дуго поље, површине 220 ха (Кошутих & Ђајић, 2004).

Поред основне дјелатности, на Рибњацима је изграђен и један мањи угоститељски објект и базен за купање. На

HISTORY OF BARDAČA

What today is an area of Fishponds wasn't always the natural swamp habitat with permanent open water surfaces. Before the system of fishponds was built, the area was covered in flooded forests and meadows and, on every spring, the swollen waters of the rivers Sava, Matura, Stublaja and Brzaja would flood it. Flood waters would linger for a while and the soil would dry up during the summer. The ponds would remain in the lowest parts during the most part of the year but it was not enough to sustain breeding and survival of some species which require the permanent existence of larger water surfaces during the whole nesting and growing up period.

Viktor Burda, an experienced Austro-Hungarian expert from Galicia, who has already successfully organized growing fish in ponds in Prussia and Silesia, took advantage of the favorable conditions for the development of fish growing in ponds in this area.

Already in 1902, the Building Contract for the Fishponds was signed with the National government of Bosnia and Herzegovina and in 1908 the Fishponds were stocked with fish for the first time.

In the years before the World War I, fishponds Sinjak (40 ha), Necik (40 ha), Prevlaka (160 ha), Rakitovac (80 ha), Veliki Dajkovac (30 ha), Mali Dajkovac (7 ha), Brzajski (10 ha) and Ljetni bazen (10 ha) were built. Namely, it is 377 ha in total. At the time, the annual fish production of Bardača fishponds was 80 to 130 tones (Košutić & Đajić 2004).

After the World War I, in 1919, Artur Burda, the new owner and the son of the founder of the Fishponds, restarted the production. The Fishponds were neglected and it was necessary to first put them back to shape. Josip Foit, the manager of the Fishponds from 1919 to 1945, helped him with the job (Košutić & Đajić 2004).

Apart from the immediate benefits from the production of fish and employment of the population, the Fishponds had other beneficial influences: improvement in roads maintenance, supplying, purchase of agricultural products, establishing of postal services, etc.

After the World War II, the Fishponds were nationalized, but Viktor Burda was still involved in capacitating them. The production was restarted in 1949 under the management of the director Nenad Plotan and the fishing master Dragoje Marić. In the same year, the construction of the channel for the water supplying from the river Vrbas has started (Košutić & Đajić 2004).

In 1960, Dugopoljski lug, the new fishpond basin covering 60 ha, was built. Ten years later, due to the increased demand of Carp, the production was set in motion at the large Dugo polje basin that covers 220 ha (Košutić & Đajić 2004).

Additional to the Fishpond's main business, one smaller catering establishment and a swimming pool were built there.

мјесту тог угоститељског објекта 1972. године направљен је мотел “Бардача”, са 24 собе (Кошутих & Ђајић, 2004).

Истовремено, дошло је и до значајних измјена и обогаћења локалне флоре и фауне. Томе су нарочито погодовала повремена запуштања рибњака која су омогућавала развој дрвенасте вегетације у непоплављеним дијеловима, па и на самим насипима, као и проширење субмерзне и емерзне вегетације. Рибњаци су посебно благотворно утицали на орнитофауну. Појавио се и трајно настанио или почео редовно посјећивати Бардачу велики број нових врста гњездарица, селица и зимовалица које своје еколошке потребе подмирују на воденим и за воду везаним екосистемима. Богатство птичјих врста је толико порасло да је Бардача постала друго станиште по значају у Босни и Херцеговини, што је условило да као таква буде препозната. Рјешењем Завода за заштиту споменика културе Босне и Херцеговине бр.

In 1972, the “Bardača” motel with 24 rooms was built in place of that catering establishment (Košutić & Đajić 2004).

At the same time, significant changes and enrichment of the local flora and fauna took place. In that matter, the periodical states of neglect of the Fishponds were particularly beneficial and they enabled the development of woody vegetation in areas that were not flooded and even on the embankments, as well as spreading of submerged and emerged vegetation. The Fishponds had the most beneficial influence on the ornithofauna. A great number of new species of nesting, migratory and winter resident birds that satisfy their ecological needs on water and water-connected eco-systems showed up and permanently settled or started to visit Bardača on regular basis. The abundance of bird species increased so much that Bardača became and was recognized as the second most important habitat in Bosnia and Herzegovina. By the Decision of the Institute for Protection of Cultural Heritage of Bosnia and Herzegovina, no. 06-16-24/69, from June 12th

06-16-24/69, од 12. об. 1969, стављене су под законску заштиту све колоније мочварних птица на подручју рибњака “Бардача” Пољопривредног добра “Мотајица”, СО Србац заједно са шумом, трском и шашом гдје су колоније формиране (Рјешење Завода, 1969).

Грађански рат у Југославији који је започео 1991. поново је уназадио Рибњаке “Бардача” у економском смислу, али је привремено унаприједио дивље популације биљака и животиња. Рибњаци су врло брзо изгубили своја традиционална тржишта, што је довело до наглог пада производње. То је опет узроковало и поремећаје на туристичком и спортско-рекреативном плану. Опште пропадање свих облика људске активности и касније таворење Рибњака на рубу опстанка имало је благотворан утицај на сукцесије биљних заједница које су се највише огледале у развоју дрвенасте и жбунасте вегетације (поготово инвазивне алохтоне врсте коју називамо багремица или багренац) на насипима унутар рибњака и повећање површина под шашевима, рогозом и трском. Тако су створени повољни услови – мир, заклон и обиље хране – не само за велики број врста птица гњездарица него и за велики број гњездећих парова мочварних птица. Наравно, такво стање искористиле су и све друге врсте живих бића, попут небројених инсеката, разноврсних мекушаца, жаба и сисара, међу којима се истичу видре и бизамски пацови.

Нажалост, то је раздобље и када су почеле прве бесправне сјече шума и загађивање екосистема на Бардачи.

Рибњаци „Бардача“ су дјелимично приватизовани 2001. и 2002. године. Нови власник Рибњака постао је Никола Вукелић.

Чишћење вегетације с рибњачких површина и насипа ради привођења привредној намјени снажно се одразило на осиромашење локалне флоре, али је још више погодило фауну птица, посебно гњездарица. Тако се број гњездећих парова патке глуваре смањио за фактор сто или више. Више-мање исто важи и за гакове, жуте чапље, ријчне галевове и бјелобраде чигре, док су се мале бијеле чапље потпуно престале гнијездити, а вјероватно и обичне чигре.

Озбиљан проблем представљају страни ловци, као и домаћи криволовци и ловокрадице. Лове се заштићене врсте, не поштује се ловостај, користе се недозвољени мамци и петометне пушке сачмарице, које су такође забрањене. Ту се показала и добра страна приватизације, јер је лов и криволов на приватизованој површини значајно сузбијен.

И поред свега наведеног, Бардача је, након низа мање или више успјелих пројеката, ипак прихваћена на листу мјеста заштићених Рамсарском конвенцијом. Као “Област значајна за птичји свијет” (Important Bird Area) 2. фебруара 2007. године проглашена је Рамсарским подручјем број 1658 (Ramsar site no. 1658). Тиме је потврђен њен међународни значај и пружене су јој изванредне могућности за развој. Међутим, пред њене будуће управљаче стављена је и огромна одговорност, јер се тај изузетни статус веома тешко стиче, а лако губи уколико се досљедно не испуњавају норме прописане Конвенцијом и преузете обавезе.

1969, all the swamp bird colonies in the area of “Bardača” fishponds, Agricultural farm “Motajica”, Srbcac municipality

with the forest, Common Reed and Sedge where the colonies were formed, were placed under the legal protection (The Decision of the Institute, 1969).

The civil war in the former Yugoslavia started in 1991 and created another economic setback for “Bardača” fishponds. However, it caused a temporary rise of wild populations of plants and animals. Very quickly, the Fishponds lost their traditional selling markets and it resulted in a rapid fall in production. Again, that resulted in disruption of tourism and sports and recreational activities. General degradation of all kinds of human activities and subsequent bare survival of the Fishponds had a beneficial influence on succession of vegetative communities best seen in the development of woody and bushy vegetation (especially of an invasive imported species called False Indigo or Indigo Bush) on the embankments inside the ponds and in increase of the areas covered in Common Reed, Rush and Sedge. That’s how the favorable conditions – peace, shelter and abundance of food – were created not only for the great number of nesting birds but for the great number of breeding pairs of swamp birds too. Of course, all other living creatures like numerous insects, miscellaneous molluscs, frogs and mammals, especially Common Otters and Muskrats, took advantage of such conditions.

Unfortunately, the first illegal forest cuttings and the pollution of the eco-system in Bardača also started during this period.

“Bardača” fishponds were partially privatized in 2001 and 2002. Nikola Vukelić became the new owner of the Fishponds.

Clearing of the vegetation from the Fishpond areas and embankments with the objective of leading it toward its economic purpose strongly reflected on impoverishment of the local flora but it hit the bird fauna even harder, especially the nesting birds. The number of the nesting pairs of Mallards reduced by a factor 100 or more. More or less the same applies to (Black-crowned) Night Herons, Squacco Herons, Black-headed Gulls and Whiskered Terns while Little Egrets stopped nesting completely, probably as well as Common Terns.

Foreign hunters as well as domestic poachers represent a serious problem. They hunt protected species, disregard the closed season, use illegal baits and the forbidden five bullet semi-automatic shotguns too. The good side of privatization also manifested here because hunting and poaching at the privatized area was repressed significantly.

Beside everything written above, after the series of more or less successful projects, Bardača has after all been accepted to the list of areas protected by Ramsar Convention. On February 2nd, 2007, as an “Important Bird Area”, it was declared a Ramsar site no. 1658. By that, its international importance has been confirmed and it was given some extraordinary development possibilities. However, the huge responsibility has been placed upon its future managers because it is extremely hard to obtain that extraordinary status and easy to lose it unless the rules prescribed by the Convention and the undertaken responsibilities are consistently followed.